

УДК 376-056.34:6/6

ПРОБЛЕМНА ПОВЕДІНКА В ДІТЕЙ ІЗ РОЗЛАДАМИ АУТИЧНОГО СПЕКТРА

Юлія ТАРНАВСЬКА, Інститут психології Ягеллонського університету, м. Краків, Польща, instytut.psychologii@uj.edu.pl

Проаналізовано низку досліджень, які дають змогу не лише краще зрозуміти причини та передумови появи деяких «незрозумілих» дій дітей аутистів, а й можуть ефективно використовуватися для їх контролю та подолання. Визначено характеристики поведінки дитини та рекомендовано розглядати їх як основні критерії, що свідчать про необхідність втручання.

Ключові слова: розлади аутичного спектра (РАС), проблемна поведінка у дітей.

Юлія ТАРНАВСКАЯ, Інститут психологии Ягеллонского университет, г. Краков, Польша

ПРОБЛЕМНОЕ ПОВЕДЕНИЕ У ДЕТЕЙ С РАССТРОЙСТВАМИ СПЕКТРА АУТИЗМА

Проанализированы исследования, которые позволяют не только лучше понять причины и предпосылки появления некоторых «непонятных» действий детей аутистов, но и могут эффективно использоваться для их контроля и преодоления. Определены характеристики поведения ребенка и рекомендуется рассматривать их как основные критерии, свидетельствующие о необходимости вмешательства.

Ключевые слова: расстройства аутичного спектра (РАС), проблемное поведение у детей.

Yulia TARNAVSKA, Instytut psychologii Yahelonskoho universytetu, Krakow, Poland

PROBLEM BEHAVIOR IN CHILDREN WITH AUTISTIC SPECTRUM DISORDERS

In the article it is asserted that children with autism often behave hyperactive, stereotyped, excited and autoaggressive that lead to certain problems in coping with such behavior. Several researchers were being analyzed that allow not only better understand the causes but also could be used to control problem behavior. Behavior characteristics were being settled which were recommended to consider as criteria to intervention. Lots of modern therapies pay their attention to problem behavior control which is viewed to be the starting point in teaching children with autistic spectrum disorders.

Key words: autism, autistic spectrum disorder, problem behavior, hyperactive, stereotyped, autoaggressive behavior.

Основні симптоми та клінічні прояви аутизму, як нозологічної категорії, достатньо однозначно описуються клініцистами в усьому світі. Це знайшло відображення передусім у двох основних класифікаціях хвороб – МКХ-10 (1992) та DSM-IV-R (2000), які пропонують подібні діагностичні критерії дитячого аутизму. До ключових його компонентів належать: якісні аномалії в соціальній взаємодії та спілкуванні, а також обмежений, стереотипний та повторюваний набір інтересів і видів діяльності. Вже Лео Каннер, даючи визначення аутизму, поряд із самоізоляцією та втратою комунікативної функції мови, вказував на одноманітність поведінки, моторні стереотипії, явища повторюваності в поведінці та діях, характерні для дітей цієї групи. До найбільш розповсюджених симптомів належать, передусім, надмірне зацікавлення вузькою групою явищ чи об'єктів, нетипові для віку дитини обмежені захоплення та інтереси, стійка прив'язаність до специфічних, нефункціональних вчинків та ритуалів. У простішій формі – у молодших чи значно відстаючих у розвитку дітей – це проявляється зазвичай стереотипними та повторюваними моторни-

ми манеризмами, серед яких найтипівішими є похлопування, викручування пальців чи вимахування кистями рук, крутіння по колу, інші складні рухи всього тіла (Симашкова, Якупова, Башина, 2006). Зауважимо також, що поширеним симптомом є підвищена увага до деталей, частин та нефункціональних елементів іграшок, предметів щоденного вжитку чи будь-яких інших об'єктів – надмірне зацікавлення запахом, текстурою поверхні, кольором, звуками, шумом, вібрацією, обертанням. На тлі загальної гіперактивності, рухливості та збудливості дітей із аутизмом, їх хаотична, стереотипна поведінка, часто стимуляційного чи автоагресивного характеру, стає ключовою проблемою. А від своєчасного та ефективного її подолання нерідко залежить успіх всієї подальшої корекційно-виховної роботи з дитиною (Horner, Carr, Strain, Todd, & Reed, 2002).

Форми поведінки, такі як згадані вище аутостимуляції, аутодеструктивні і агресивні дії, ритуальні рухи, манеризми та стереотипії, разом із незвичними сенсорними зацікавленнями і звичками, нетиповими страхами, афективними спалахами (temper tantrums), проблемами зі сном та їжею, відносять до

РАС та займаються корекцією їх проблемної поведінки (Schopler et al., 1995; Fox et al., 1997; Dunlap & Fox, 2007). Чимало з них засвідчили свою ефективність та приносять

гарні результати, при їх послідовному, відповідному та компетентному впровадженні, що потребує інтенсивної співпраці із усіма членами родини аутичної дитини.

ЛІТЕРАТУРА/ REFERENCES

1. Baron-Cohen S., Ashwin E., Ashwin E. S., Tavassoli T., Chakrabarti B. (2009). Talent in autism : hyper-systemizing, hyper-attention to detail and sensory hypersensitivity. *Philosophical Transactions of the Royal Society Biological sciences.* – P. 1377 – 1383.
2. Blacher J., McIntyre L. L. (2006). Syndrome specificity and behavioral disorders in young adults with intellectual disability : cultural differences in family impact. *Journal of Intellectual Disability Research.* – P. 184 – 198.
3. Clements J., Zarkowska E. (2000). *Behavioural Concerns and Autistic Spectrum Disorders : Explanations and Strategies for Change.* London and Philadelphia : Jessica Kingsley Publishers.
4. Dunlap G., Fox L. (2007). Parent-Professional Partnerships : A valuable context for addressing challenging behaviours. *International Journal of Disability, Development and Education.* – P. 273 – 285.
5. Emerson E. (1995). *Challenging behaviour : Analysis and intervention in people with learning difficulties.* New York, NY : Cambridge University Press.
6. Gray D. E. (2002). 'Everybody just freezes. Everybody is just embarrassed' : felt and enacted stigma among parents of children with high functioning autism. *Sociology of Health and Illness.* – P. 734 – 749.
7. Happé F., Vital P. (2009). What aspects of autism predispose to talent? *Phil. Trans. R. Soc. B.* – P. 1369 – 1375.
8. Hartley S. L., Sikora D. M., McCoy R. (2008). Prevalence and risk factors of maladaptive behaviour in young children with Autistic Disorder. *Journal of Intellectual Disability Research.* – P. 819 – 829.
9. Hastings R. P., Kovshoff H., Ward N. J., Espinosa F., Brown T., Remington B. (2005). Systems analysis of stress and positive perceptions in mothers and fathers of pre-school children with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders.* – P. 635 – 44.
10. Horner R. H., Carr E. G., Straub P. S., Todd A. W., Reed H. K. (2002). Problem Behavior Interventions for Young Children with Autism : A Research Synthesis. *Journal Of Autism & Developmental Disorders.* – P. 423.
11. Kolałkowski A., Pisula A. (2011). *Sposób na trudne dziecko. Przyjazna terapia behawioralna.* Sopot : GWP.
12. Lowe K., Allen D., Jones E., Brophy S., Moore K., James W. (2007). Challenging Behaviours : Prevalence and Topographies. *Journal Of Intellectual Disability Research.* – P. 625 – 636.
13. May M. E. (2011). Aggression as positive reinforcement in people with intellectual disabilities. *Research In Developmental Disabilities.* – P. 2214 – 2224.
14. McClintock K., Hall S., Oliver C. (2003). Risk markers associated with challenging behaviours in people with intellectual disabilities : a meta-analytic study. *Journal Of Intellectual Disability Research.* – P. 405 – 416.
15. Schopler E., Reichler R. J., Lansing M. (1995). *Techniki nauczania dla rodziców i profesjonalistów.* Tom II. Gdańsk : Stowarzyszenie Pomocy Osobom Autystycznym.
16. Schwichtenberg A., Poehlmann J. (2007). Applied behaviour analysis : does intervention intensity relate to family stressors and maternal well-being? *Journal of Intellectual Disability Research.* – P. 598 – 605.
17. Suchowierska M., Ostaszewska I., Bąbel P. (2012). *Terapia behawioralna dzieci z autyzmem. Teoria, badania i praktyka stosowanej analizy zachowania.* Sopot : GWP.
18. Turnbull A. P., Ruff M. (1996). Family Perspectives on Problem Behavior. *Mental retardation.* – P. 280 – 293.
19. Turnbull A., Zuna N., Hong Y. H., Hu X., Kyzar K., Obremski S., Summers J. A., Turnbull R., Stowe M. (2010). *Knowledge-to-Action Guides Preparing Families to Be Partners in Making Educational Decisions.* *Teaching Exceptional Children.* – P. 42 – 53.
20. Winter-Messiers M. A. (2007). *From Tarantulas to Toilet Brushes : Understanding the Special Interest Areas of Children and Youth With Asperger Syndrome.* *Remedial & Special Education.* – P. 140 – 152.